

Milan Uzelac

SUTON U STAGIRI

(nepravilni heksametri)

2020

Sadržaj

Prolog: Život u Bašti

Daleko od Stagire

Jutro u Vršcu
Tajna beskrajne vode
Na razmeđi
Pitanje izbora
Na drugoj strani
Ostatak života
Vreme smrti I
Dostižnost mogućeg
Otvaranje prostora
Pesnik u bespuću
Pitanja
Pesme nepoznatih pesnika
Život bez snova
Lavirint
Smrt Marka Tulija
O nemogućnosti dijaloga
Susret godišnjih doba
Sećanje na odlazak iz Pele
Na obali mora
O prirodi dijaloga
7. marta na putu u Lion
O razlici starih i novih formi
Dolazak proleća
Plotin u Atini
Vreme smrti II
Strah
Svet mrtvih
Teško je biti pesnik...
Kad jaganjci utihnu
Povratak u Stagiru
Rađanje slobode
Povratak Agamemnona
Obmanjivanje
Lekovita bolest
Izvesna sudbina prokonzula
Kockar
Poseta
Jutro na Karašu
Knjiga pesama
Na drugoj strani
Apologija malih formi
Krajnja granica snova
Pismo
O izmenjivosti stvari
Oživljavanje mrtvih idola
Ima li kraja metafizika

U hladnim odajama istine
Govor muzike
Doglasna svetlost
Prirodne promene
Kasandra
Nedomišljeni odgovori
Na putu ka muzici
Poreklo svetlosti
Vreme nadolazeće smrti
Pohvala promeni
O kraju života
Presek vremena
Jesen u Vršcu
Suton u Stagiri
Epilog: Život u Svetioniku

Prolog: ŽIVOT U BAŠTI

Sedim u bašti sa svojim životom.
U njenom najdaljem uglu cveta akacija.
Bele cvasti trepere na vetru
i njihov sladunjavi miris raznosi se
nad sveže pokošenim travnjakom.
Lastavice u niskom letu navešću kišu
i sve tiše je, sve prohladnije,
dok oblaci se u dalji sve brže komešaju,
razmenjujući mesta sa plavim otvorima neba,
ostavljenim za mogući izlaz u svet anđela.

Sav život samo je čekanje.

DALEKO OD STAGIRE

Tog jutra dugo je smišljao prvu rečenicu. U Atinskom vrtu, daleko od rodne Stagire, no ipak blizu mora, trebalo je započeti predavanja o počelima i uzrocima, Što njemu nije bio problem; sve beše mu jasno, bilo je samo potrebno iznaći način. Kako najbolje započeti priču koju će svi potom ponavljati. Imao je najboljeg učitelja, i dovoljno vremena da sve poznate izvore temeljno izuči i sravni sa znanjima donetim iz raznih delova sveta; otac ga je mnogo čemu poučio o prirodi i lečenju retkih bolesti; mogao je s mnogo razloga da prvo predavanje započne s pitanjem koje mnoge u to vreme je mučilo: šta je to *βίος*.

Dan je bio prijatan, s mnogo životnosti u sebi; s mora dopirao je miris soli smešan. Sa poigravanjem senki visokih kiparisa; političke prilike behu u ravnoteži; Ništa nije navešćivalo da Demosten će baš tog dana završiti prvu Filipiku; Učenici su počeli da se skupljaju, tiho su razgovarali, o nečem se kao i uvek, prepirali tiho, ne i samouvreno.

To beše uobičajen preludijum, tek lako povišenje intonacije za ono što on bi trebalo da kaže na početku šetnje, zagledan preko glava slušalaca. U Areopag, još uvek živ u sećanju starijih, jer oni mladi prebrzo zaboravljaju Retke a velike trenutke kad istina nadraستا senke ostarelih kiparisa..

Znao je da nešto mora da kaže, nešto jednostavno, svima jasno, Nešto što bi svi morali da shvate kao ono od čega se uvek mora početi, Nešto što svi će zapamtiti, i potom prenositi dalje po helenskom svetu. I kako Teofrast svedoči rekao je upravo tada: *sve što jeste po svojoj biti nije ništa drugo nego težnja za onim dobrim.*

JUTRO U VRŠČU

Oblačno, kišno nebo, kao da već je jesen nagnuta nad nas
a nije se ni proleće još utopilo u svima neizvesno, nepoznto leto;
Nad krovovima gavranovi, vetar u nedolistalim krošnjama,
sve mutno je, neprozračno, poput vesti koje neočekivano a odasvud,
sa svih nam strana sveta dolaze i govore jedno te isto o vremenu;
dani sve mračniji, s neizvesnim jutrima, i još više neizvesnijim tokom dana;
samo se strah pod kožu s izvesnošću o hudom ishodu uvlači i potom danima
spava snom pravednika čije moralne dileme iščilele su s prvom izmaglicom.

Odavno slučaj nas ne pohodi, nikakav iskorak u drugo i svima drugačije
Ne vodi van granica bašte u kojoj korov sve je bujniji, korenjem sve prisutniji,
sve manje podložan promenama, sve raznovrsniji i nadmeno sve vlasniji.
U isto vreme, olistale grane skumpije pod prozorom trepere na vetru i žive
u saglasju sa susednim rszgranatim lešnikom što sve svojim hladom nadvisuje.

Pišem o jedino mogućem, o jedinom što, sve kad utihne, smisao imaće i posle nas.
Vreme je nove epidemije. Novog izazova zacrtanog u svetlu prvobitnog praska;
Preostaje nam da još kratko vreme živimo u svetlu holograma čiji algoritam
u promrzloj senci dana više ne prepoznamo, jer vetar razvejao je jedino moguće
leto. Senke se zbiraju, sve ih je više, neke već biraju sebe u telima grabljivih ptica.
Ako ih bude.

TAJNA BESKRAJNE VODE

Istinski sretan je onaj što poputbine nema na posljednjem putovanju.
Svaka stvar, svaki osećaj, svako sećanje teret je, i duši rešenoj
Da usmeri se onom budućem, onom što dolazi neokaljano, zlobom netaknuto
A najviše po svom određenju. Sve drugo što još opstaje bez razloga
Samo je otvorena, jasno naglašena opomena da **λάθη βλώσος** svoj poslednji smisao
Doseže se životom u neprimetnosti gde svako delo poseduje mir. Sve četiri
Rajske reke nemaju dovoljno vode koliko ona u Aheronu što ničim
Ne da se zahvatiti ni potčiniti tvornom i netvornom dok piju je
Svi zlovestni, sa mnogo nečiste savesti i crnih tragova u mislima.

I zato, sva dela ovog sveta nestajući kao prozirna magla, rastresita su piljevina,
Talasima morskim poravnani pesak. I nije slučajno što jedino pesak
Okružuje piramide kojih se od uvek i sada toliko plaši nenastalo vreme.
Nije slučajno ni to da jedini oblik svega je putovanje, plovidba važnija od cilja,
Daleko od velikih vrata mora, od bezvodnih proplanaka obraslih maslinama
Što stareći postaju mudrije, bezgrešne i u vreme kad im vreme nije. To pitanje
Nadolazeće vere razrađene primerom u samo sedam dana i nije dobra pouka
Za velike Inkvizitore koji će svojom istinom sve postojeće braniti od istine.

Jesen je, uvek jesen, vreme svakog dozrevanja, doba dovršavanja radova
U pogrešnom času ulaska u Jerusolim. Trebalo je izabrati Atinu,
Grad opervažen drvoredima platana u čijim senkama stanuju večite misli,
Jer to je ipak grad u koji misao jednom pridošla zauvek se vraća kao i
Stagirani u doba drugog dolaska pre neslavnog drugog odlaska. Umreti na
rukama majke bolna je, no blaža, smrt od one čuvane u oštrom stilosu
Pred žrtvenikom u Posejdonovom hramu. U istoj godini, dva najveća Grka,
Prešli su žedni preko vode. Reka beše uskraćena za velike misli i govore
Odnete na drugu stranu, tamo gde više ne gori lojanica ali plamt misao
Koja misli sebe.

NA RAZMEĐI

Tanka nas nit deli od ništa. Deli nas od one druge strane, od nas samih,
Od svih tragova jeseni poleglih na promrzlu travu u bašti, od lisja
Požutelog što mnogi više videti ga neće, od perja odletelih ptica,
Od pepela sa susednih zgarišta odakle dopire još miris ali ne i plamen;
Tanka je to nit na razmeđi živog vremena i hladnih tragova senki
Što svakog dana jedna po jedna odlaze od nas put nemog Aherona.

Reč tu nije više o vremenu, o razgovorima prepunim trajnih sećanja,
Još manje o odblesku svetla koje gledasmo negde u daljini, na obzoru
Gde sunce neugaslo, po meri dana, tonulo je za hladnom pučinom.
Stvari oslobođene svih veza sa rečima gospodare putevima i gluvim
Stranputicama kojim nekad hodili su pesnici poput Helderlina i Merikea;
Neke druge iz skromnosti ne pominjem, jer davno su zaboravljeni
Prognani od sujetnih zlobnika i duhovnih inoplemenika što mrze sve
Sem sebe i svoje prozračne senke unapred osuđene na prevremen zaborav.

Ovde, gde graniče se jasnost i izmaglica, trajanje i suđeni zaborav
Sve manje je sagovornika, a sve više neumnika sklonih monologu
O sebi i svojoj ispraznosti, čije vreme prolazi jednako, nenaklono sujetnima
I tek povremeno čuje se odnekud iz prikrajka glas onih prognanih
Kojima ni Breht mesto nije mogao izboriti, u svetu večnog zaborava;
Upravo ovde, gde zbiraju se različne strane doskorašnjih razgovora
Naviru, sa svih strana gubitnici i lažni pobednici, pesnici i njihove sudije
Ogrezle u sujeti i sitnim obmanama, jer, sve je od iskona smišljena laž
Na putu bez trnja, pošljunčanom belucima i usahlim orhidejama.

Ovde nikom ne cvetaju ruže. Samo ogladne svrake odnekud doleću,
Htele bi ponešto u gnezdo da odnesu, no nema ničeg sem reči, otužnih reči
Koje za sobom ostaviše ništarije u pohodu ka slavi. A šta je zapravo ta slava?
Zadah što širi se iz lešina propalih pisaca i njihovih nedoplaćenih vernika.

Sve što odista jeste, krajnje je daleko, čisto, nedohvatljivo rukama bezumnih.
Sve ono pravo samo je u sebi lišeno tragova tame i zlobe bolesnih patnika;
Upravo zato, neka sada i ovde, na razmeđi, ozari nas svetlost, ona istinska
Kuju prvi ugledaše Mojsije.

PITANJE IZBORA

Ako vaše ime ne znači ništa svetu, kad treba da odlučite da li da živite ili da umrete, bolje odaberite život.

(Hagakura, 1)

Verujemo. I šta je predmet te neizvesne vere u ono da nečeg ima,
A nema ga jer nema razloga da se u vremenu budućem pomene.
Vera nije taj znak u kome treba se okrenuti ka sebi; taj znak
To mi smo sami i samo sebi možemo se obratiti nadneti nad pustoš
Koji su nam prethodnici naši smišljeno pripremili. Razume se,
Ta pustoš nije ostatak obmane, nije ni najava nečeg nepostojećeg
Što samo ptice nadnose nad obronke Vršakog brega u poznu jesen.

Treba svakako nešto u sudnjem času odabrati. A pitanje je
Koji čas je onaj pravi što daje nam znak da nastupio je odlučni
kraj. Jer, i krajeva ima mnogo u istoj meri koliko i obmana
Kojima nas plavi svakodnevlje sa svojim pritajenim a iskeženim zubima,
Povremeno zarivenim u sve što prolazno je i vekovno nedomereno.

Svako veruje, s vremenom sve manje uveren, da dato mu prvotno vreme
Nije od onog što pruža se da bude sa suđenom čašom ispijeno. Nebo ne otvara se
Kad kome iz nemara prohte se to, i pruženi dlanovi ništa ne kazuju dok krst
Ne bude jedva vudljivo ucrtan daleko, na obzorju, na jezeru, kad predaje se grad
I istorija polazi u nekom drugom smeru. Bio je beskrajno tih taj
Velaskez, skromni kraljevski slikar, zet velikog inkvizitora, znalac
Svega što mogao je da samo nasluti Karavađo. Konačno, imao je u Toledu i
savetnika; njegova dela govorahu više o mračnom Inokentiju, no što bi mogao
Majstor opčinjen likom i delom sv. Tome to i da nasluti. Beše to vreme inkvizicije,
Vreme kad merila se svaka reč i svaka misao težila koliko tanana nit života
Daleko više od one svilene kojom se u Vršču gasio život presvetog Teodora
Na užarenoj rešetki zapisanoj u vrtu Eskorijala.

Upravo u tome i jeste naum stare kineske pouke: ako nemaš šta
Reći onima koji će za tobom doći, ako iza tebe trag neće ostati
u Toledu, u Vršču ili u dalekoj Stagiri, tada živi – spokojno,
neopterećen brigama što smaraju lenjivce i dangube.
Na kraju Zmaj Jovine ulice čeka te tvoje mesto u praznoj neznanosti.

Nisi ti ni Sterija, ni Nančić, a ni Laza Vezenković.

NA DRUGOJ STRANI

Kažu da pesma je nešto drugo. No, ko sa sigurnošću može potvrditi I glasno reći da poznaje pozadinu stvari i odraz joj u dubini stiha? Pesnika više nema, svi su već odavno na drugoj strani zaleđenog govora, zamoreni traženjem prave reči u predvečerje; toliko mnogo grešaka u svakom je proračunu i raste broj gubitnika; samo tragovi u pesku tek na trenutak svedoče o zaludnom hodu na Savinu vodu. Tek naznake mogle bi svedočiti kad bilo bi ičeg što davno zapisano u sećanje će da prevede. Obično, svi misle drugačije: postoje stvari, sećanje na njih i ono što beleže Odnekud došetalih pesnici na obronke vršačkog vinogorja. Stih je zamka Za onog ko olako hteo bi prevaliti put između sebe i svoje neskrivene nutrine.

Ovo vreme odista nije naše. Umrli smo a niko to nije primetio, čak ni psi Nisu zalajali, kao nekad na Itaki; bilo je i ostalo sve isto, ledeno hladno, pretiho Da oglase se večernja zvona, čiji zvuk je dobro čitala moja baba na selu i znala da neko je umro, ili rodio se, jer uvek sve zna se i ništa ne očekuje nenadno sred bezmirisnih poljskih cvetova što imaju boju ali ne i odsjaj počivše duše.

Pa ipak. Još uvek je onih što hteli bi da istinu videti samo u rečima, u Naslaganim slogovima naizmenično sklopljenim po meri izandale prošlosti. Na svakoj strani još nenapisanih stihova, na beloj podlozi beskrajne mogućnosti Dovoljno mesta ima da svako ponešto zadrži za sebe i utisne u glatku osnovu Nalik vosku, poneko nasmejan, poneko zabrinut, najčešće tih i ogorčen. Sve postalo je odavno jasno. I ovde i tamo.

OSTATAK ŽIVOTA

Kad svi te zaborave, poštari, školski drugovi i bivši prijatelji
Znaš da je došlo vreme da se od svega odmoriš, da prestaneš misliti
O sutra, i o onom juče, o onom što je nekada bilo i onom što neće biti.
Vreme je da odahneš, da prestaneš sa čitanjem osrednjih knjiga
Savremenika i bivših prijatelja prepunih sebe i svoje praznine, jer
Vremena sve je manje. Moraš se vratiti Liviju, njegovoj četvrtoj dekadi
I još jednom prosuditi zašto tog pesnika Imperatori rimski nisu voleli.

Treba ponovo čitati treće pevanje *Odiseje*, i prvo iz *Eneide*, jer, došao je čas
Da konačno počneš uživati na pravi način u čitanju onog što drugi ne znaju,
ili su davno zaboravili zatrpani balastom svakodnevnog besmisla što ga
mediji i političari do u beskraj produkuju slušajući svoj unjkavi slavujski glas.

Preostalo vreme treba pametno potrošiti, jer postoji i jedno treće *jer*: ono što
kazuje da sve može biti drugačije ocenjeno, drugačije smešteno na prazne police
što ostaće za nama kad sasušu se ujesen trava u bašti i počne zima da nagriza
preostalo lišće kraj oronulog zida. Sve prošlo treba zaboraviti i čuvati
samo sećanje da bilo je neko pravo vreme iz kojeg izrasta i današnji dan
što ne mora biti uvek poslednji, ali, isti je sa svakim koji još je preostao.

I dok svi govore o vremenu kakvog zapravo više nema, postoji i dalje samo
ono mitsko, prostor pre logike i svake dijalektike, vreme što omogućuje
stvarima da bude vidljive i nevidljive, da u isto vreme nastajuće su i nestajuće
poput nas i života odnekud datog nam da bi potom i oduzet bio u ime višeg,
drugačijeg smisla.

VREME SMRTI I

Kažu da mesto i vreme smrti treba pažljivo odabrati.

Što tiče se mesta, jasno je, treba da ima neki naziv, neku reč koja se Lako pamti i prenosi sa kolena na koleno. Jer, tiče se života u dužem sećanju. Najbolje bilo bi da to bude neki svima zvani toponim, naziv neke reke, Proplanka koji svi od detinjstva poznaju, ili brežuljka na domak Vršca. Turska glava, Đakov vrh, ili tako nešto što lako se pamti i dugo ponavlja Na časovima istorije; ne bi bilo na odmet da to bude i neki neolitski naziv Poput Ata, Ludoša, Židovara, Dupljajskih padina prepunih šupljina U kojima i danas gnezde se čiope. U svako slučaju: mesto treba pažljivo odabrati.

Što vremena se tiče, tu stvar je nešto složenija. Nejasno je šta se bira: Vreme dana, ili godišnje doba. U prvom slučaju, najbolje bi bilo da to bude U predvečerje, kad sve utihnjuje, kad ptice dokrajčuju let i samo sove nastavljaju Da hrane izgladnelo potomstvo. Ali, kako izabrati doba godine kad treba Otići iz života?

Jedni govore da najpogodnija je jesen kad sve se završava, Kad priroda zatvara svoj krug, kad lisje žuti veće po drveću, kad trava u bašti Sve je sasušenija i lakša za čupanje; jesen je često u prednosti, jer i ljudi, Zamoreni životom, žele da sve se već jednom završi kad sve sohne i svemu Sve manje potrebno je vode.

Međutim, drugi tvrde da za odlazak na daleki put najbolja je zima, jer tada hladno je, grejanje preskupo i treba ukućanima Olakšati ostatak života. No sneg i zima nemaju prednost. Teško je kopati zamrzlu zemlju i mnogi kažu; treba ipak otići u proleće, kad grobari rade s više elana Zagledani u budućnost, u nadolazak toplijeg vremena.

Upravo zato, mnogi će reći: Za umiranje treba odabrati leto. Tada se čovek teško prehladi i umire od same želje da nikog više ne vidi, pa ni samoga sebe; ali, i to, doba je kad ljudi lenji su, Posebno kad sahrane su u pitanju; ne vole da se po vrućem vremenu natruntano Oblače u nekakvu crninu u koju i tako niko ne veruje niti u tome ima neke simboličke. Tad ni popu nije ni do čega, a mora da kazuje sto i prvi put evangelije po Jovanu sve i misli se da bolje je stajati na sitnoj prohladnoj susnežici.

Pa, koje onda vreme godine za smrt odabrati? Nijedno od ponuđena četiri. I zato: ne ostaje nam ništa drugo, no trajati dok Kula se uzdiže nad Vršcem, Jer sva mesta u njoj su sadržana, a nema mesta koje nas ne vidi.

DOSTIŽNOST MOGUĆEG

Onima što kažu da sve je moguće, reći treba: duboko ste u pravu. Odista, bez vašeg optimizma i vaših pogrešnih poteza i njihovih posledica Svet bi još ranije propao; ne bi se ni znalo kolika vam je ukupna glupost.

Onima drugima, manje optimističnim, što sebe obično nazivaju realistima Sudbina se već pomalo smeši: vaše vreme možda dolazi, možda i ne, Ali koga još interesuje to što bi vi imali da kažete iz vaše duboke zavetrine.

Onima trećima, što ni u šta više ne veruju i samo odmahuju glavom, Izgleda da je najteže: no, samo prividno, oni su neodgovorni, neodlučni I misle da zatvoreni u sebe najviše mogu delovati na svet i sve u njemu, Da ništa se ne promeni i sve ostane isto. A šta je to zapravo isto? Istost Mogućeg ili onih davno izgubljenih stvari koje smo nesvesno razbacali Duž puta, verujući da nas može spasti onaj tiho najavljen nepoznat Bog?

Možda su to tri načina odgovora na to šta moguće je i šta sa njim činiti. Verujem da ima još mnogo razložnih rešenja, još mnogo odgovora Koji bi mogli ljude otpratiti na neki od puteva koji nije svima nepoznat Ali malom broju ljudi prijatan. Budimo makar ozbiljni, ako ne i do kraja Odgovorni. Plutarh je jasno pokazao svo licemerje Epikura i njegovog učenja.

Da li je Proklo bio na ispravnom putu? Mislím da jeste. Bio je makar dosledan Verujući da moguće ostaje uvek moguće, i da će kad ga duša ostavi a zmija, Ušnula dotad pod njegovim pragom, uspeti da nađe pravi put.

OTVARANJE PROSTORA

Može li nastupiti dan, ako oduzeta mu je noć, ako svim senkama
Oteto je tlo i svetlost odasvud ista prekriva nenaseljeni predeo gde voda
Nastavlja svoj beskrajni put u sebe? Sve isto je, sve jednako uprkos promeni
Nenaglašenoj dovoljno dok goreo je žbun, da bi potom o njemu nemušto zborili
Oni što nisu nikad ga videli na dnu svoje nevremene duše.

Nema godišnjih doba tamo gde vreme ne može biti razdeljeno i gde glasovi
Nadmeću se u neslušanju drugog. Jer, potrebno je i to znati: samo svetlost
Postoji na rubu čistog plamena, u čijem središtu žar uvek je tamna kao
i *physis*, pa svaki beg od tmine osuđen je na gubitak svoje osnove, svoje
Stamenosti nemoćne da ostane u sraslosti s uzrocima i prvim počelima.
I svako sluti čak i kad stvari jasno ne vidi do kraja, da taj istinski mrak kojim
Anđeli spajaju nespojivo teče niz Breg urezujući sve dublje vododerine.

Prerano je za smeh, sa izlive neskrivenog samozadovoljstva: svetom vladari
taština i svaka dovoljnost u omrazi traži utočište ne bi li tako sačuvala sebe.
A ničeg naglašeno stamenog nema, ničeg pre prve svetlosti koja sva
Telo je, jedino istinsko telo, čista *energeia*, mesto gde prostor počinje da se gnezdi,
da otvara sve što će se desiti već u jednom od prvih narednih dana.

Svedočanstva o tome nejasna su, protivrečna, autori nesigurni u
Nabranjanju razloga u korist svojih tvrdnji, a to zapravo, nije ni važno.
Malo je potrebno vremena da sve bude zaboravljeno i iznova postavi se pitanje
Odnosa dana i noći, njihovog porekla i mogućeg prethođenja.

Jer, nešto mora ostati i za one što doći će potom: nešto im se mora dati, makar
ništavno, ne vredno mišljenja, odnosno, sve, sem nade, koja je odavno potrošena.

PESNIK U BESPUĆU

Kada bi osnova istorije bila u svakom događaju, u svakom činu kojim bi neko Hteo da mišljenjem stupi na drugu stranu svih stvari, to ne bi bila istorija. Postoje razlike neprevladane i one neprevladive: čovek i bog dve obale su Jedne jedine reke i ničim ne mogu se dodirnuti no mostom koji nije ni od jednog Sveta; sve što jeste traje na obzorju neprevladive razlike pritiskane teretom neba što Atlant strpljivo sprema se da preda Heraklu ne bi li mudrost dospela na drugu stranu reke.

Izlazak i zalazak zvezda, promene godišnjih doba i smera vremena, sve to darovao je Atlant ne bi li se iskupio što sam na kraju sveta upravlja bledim svetlima u ozvezdanoj noći. A pravi pesnici, nadneti nad bezdan bez ijedne reči, Ne znajući kuda da krenu, jer svi putevi isti su kad počinje slaganje glasova, i misli se da pesme samo su redovi iskrivljenog smisla. Jedino Ovidije, na obali vetrovitog i zimom obvijenog Ponta, tražeći razloge dodeljene mu sudbine, pisao je pet godina elegije i epistule, a onda i to prestao, jer shvatio je mudrost zvezda: Učinjenom niko smisao do kraja ne razume dok ne pređe nevidljivu reku.

PITANJA

Zašto je život toliko mučenje, većito nastojanje da umnože se stvari,
Da dospe se u večno nove, nedomišljene predele? Čemu toliko
Muka i napora u svođenju računa, u preispitivanju već učinjenog,
U pravdanju pred sobom za ono što i drugi nikome ne zameraju?
Zašto svo ostalo vreme troši se na isprazne razgovore o svemu nebitnom
O delima, svima besmislenim, a tebi dvaput besmislenijim?

Toliko pitanja, toliko nedomišljenih odgovora, toliko nezadovoljstva odsustvom
Neuspostavljenog smisla. Sve danas nepročitano ostaće takvo, zauvek
Zatvoreno u beskrajne prostore nikom dostupnog pamćenja jer njega
Samo vetar, samo košava što lomi suvišne grane na drveću, otključava.

Tek onda kad nerodna godina desi se i skakavci prekriju sasušena polja,
Narastaju brige o žitu, no i tako nešto retko se dešava. Kome su potrebne
Te maglom prožete nedovršene misli? Svi hteli bi kratke reči i jasne rime,
Saglasje nepokošene trave i slučajnih cvetova zaostalih na obodu bašte.

A smisao, šta je smisao? Ima li ga i tamo gde reči jedna na drugu naležu
Bez ikakve potrebe, bez nužnosti da se dospe do nutrine stvari? Samo
U doba smene godišnjih doba postoji trenutak kad dve neravne strane vremena,
Sadašnja i buduća, dodiruju se i prelivaju, tvoreći nevidnu liniju glasova
Što briše se i ostavlja za sobom mešavinu mirisa lavande i divljeg ruzmarina.

Okruženi smo svim tim rastinjem što pripada svetu mislima uskovitlanih slika
Na čijem obodu ukorenjuju se mladi kedrovi; spremaju li se upravo oni
Da nam u stihove preliju to dugo izgubljeno pamćenje malih stvari
Jer samo one drže nas vezane za život kojem mi i nismo nimalo potrebni?

PESME NEPOZNATIH PESNIKA

Podrazumeva se da pesma ima formu, da je od nekog za nekog napisana. Kako bi mogla da traje u vremenu budućem; podrazumeva se da pesma Uvek nešto nosi i time pripada sličnima sebi nastojeći da se održi vezana. Za druge; a opet ima i onih koje to neće, koje svaku vezu ne priznaju, Želeći same sa sobom u sebi da budu; no takve, bivajući u osami traju. Bez da ih neko pominje, a ako i čita, brzo ih ostavi na stranu jer ne nazire ono što je od ranije već znao; kad o pesmama današnjih pesnika je reč, mnogo se više podrazumeva no što umeće sebi dozvoljava.

Svi misle kako pesme same iz sebe nastaju po nekom uzoru koji je neko tihujući smislio zagledan u glatku površ jezera nad kojim insekti lebde daleko od neba, još dalje od dna zasutog šljunkom i nežnom mahovinom čiji smisao je da bude slika stihova pesme u nastanku. Svi žele susrete

sa poznatim stvarima i slikama, sa rečima u njihovoj osnovi koje se lako daju prevesti na druge jezike; svi žele maksimum jasnosti i minimum poraza u tumačenju alegorija koje je tako vešto koristio Dante. Malo ko dokučuje da ono nepoznato duboko je u osnovi poznatog, da biti na površini osobina je onih što u neverici ne vide osnovu pesme. Da nepoznato se oživi nije dovoljno znanje; potrebna je sva ona sreća koju u sebi nose delski ronjoci.

TICIJAN

Subeckom

Toliko je vremena izgubljeno u nepotrebnom čekanju, u verovanju da nade ima, da odlomci će nedovršenih grubih obrisa sami se od sebe sklopiti u harmoniju boja započetu negde na Kritu a dovršenu na podu *Santa-Maria Gloriosa dei Frari* u Veneciji, gde sahranjen je u vreme kuge „veliki suparnik Zeusa i Apelesa“, za savremenike i nemoćne podražavaoce, „sunce među malim zvezdama“, *da Kadore*.

Za njim ostale su slike, sećanja savremenika, reči divljenja Vazarija, misli razbacane po mestima gde zaborav poprima uvek drugačiji oblik, čak i u času dok pogled ostarelog majstora sve nemoćniji je, zagledan u smrknutu crnu gošću što bez uspeha otrže mu kičicu iz ostarele ruke. Pravila što sâm ih u vreme osame stvaraše, poneće sa sobom; ostaviće tek nekoliko nedovršenih dela što malo govore kako se bojama slikaju karakteri, sam život i njegov unutrašnji dramtizam.

Te pozne avgustovske večeri, kada svodio je sa sobom i epohom sve račune, bio je odista zadovoljan. Njegova starost, dovršena besmrtnim delima, nedomašiva je za one što misle da bitno je samo trajanje prepuno praznine. Kad za nekim ostaje ništa u kužna vremena, biva bačen van gradskih zidina u sveže ugašeni kreč; Njemu je mesto bilo tamo gde *Espolio* potvrđuje smisao božanskog stvaranja, A njegovo bogom podržano delo beskrajem svojim premašuje vreme.

ŽIVOT BEZ SNOVA

Ako smrt je život bez snova, nju treba iskreno želeti i u njenom dolasku videti početak čistoga bivanja; ono što traje kao večno ništa, isto je Kao i večno trajanje ispunjenog ništa, jer sva proleća jednako donose Ono što će u jesen nestati prevladavši sebe. Svet prepun je trivijalnosti I one uvek nam u san dolaze, nadmeću se sa senkama mrtvih i glasovima Koji davno izgubiše svoje istinske vlasnike. Sa vremenom ne znamo više Na kojoj strani trajanja pripadamo: onoj ispunjenoj, iz koje dolazimo, ili onoj budućoj, ispražnjenoj od svega suvišnog, pa tako i od nas. Svako očekuje Da ono suđeno dogodi se što kasnije, sa što manje bola u kolenima;

tek poneko ne mari za ono što s ove je strane nužnosti. Čekanje dosadi Ako sem njega nema ničeg što bi vredelo da bude poputbina u svet predaka, Bliskih rodaka i starih prijatelja od kojih mnoge i ne želimo sresti. Većini je Budući mir važniji na beskrajni disputi o poznatom. Za ono drugo, Nepoznato, i tako ne postoje reči. Kad tone se u san misli su nepotrebne.

LAVIRINT

B. Paroikom

Ceo nam život put je ka izlazu. I svako se žali da tu i nema mnogo izbora,
Da beskrajne mogućnosti koje pominju filozofi samo su iluzija stvorena
U času predaha, kad bira se jedan od dva dalja puta u nepoznato. Svaki izbor
Dok tumara se nepoznatim hodnicima samo je slika laži, produžetak strepnje
Kuju ne uspeva da proguta vreme; neki ostatak mora postojati i tamo
Gde dom nalik je svetu, a zapravo jeste sav svet i u beskraj sve se ponavlja
Osim sunca na nebu i beskonačnog lavirinta na zemlji, koji, ako je odista delo
Dedala, i odista beskrajn – tada je isto što i trajno dovršeni svet. A ako je
Sva istina u mitu, svako od nas mora jednom biti Asterij okružen zvezdama
I svako od nas mora u sudnjem času biti i Tezej kako bi samog sebe ubio negde u
večnosti. U središtu jednog drugog Lavirinta.

SMRT MARKA TULIJA

Varljiva priroda života obično se iskusi na njegovom kraju, u posljednjem času. Na koji malo ko pomisli tokom svog kratkog krajanja, jer taj kraj i sam po sebi kratak je, trenutani i nema nekog značaja kad ništa za njim ne dolazi. Marko Tulije imao je život prepun slave, počasti, velikih reči, život ispunjen besedama u Tusculu i pred Senatom. Umeće govora učio je kod Grka, preuzeo im znanja, veštinu, ali ne i neprimetnost života. Tako nešto u Rimu beše nemoguća misija.

Beše mu suđeno da odluči se između Pompeja i Cezara, ne sluteći da glave doći će mu Antonije i Fulvijina mržnja. Iz njegove smrti narod je mnogo naučio, no prekasno da bi se mogao izmeniti put rađanja Imperije. Goti, Ostgoti i Vandali doći će kasnije u jedan drugi Rim, u truli, obezglavljeni grad na izdisaju.

Sa Ciceronom otišla je u ponorne predele misao o smislu slobode, o snazi velikih reči, misao o tome da postoje vrednosti u ime kojih moguće je i mrtvom rukom poslati poruku sa Foruma.

O NEMOGUĆNOSTI DIJALOGA

Da li je Bog pravedan? Pravedan je, kažu, ali prespor. Dopiru li do njega reči pretvorene u kristalnu formu, u nešto što ni on uprkos svemoći dobro ne razume, ili u mešavinu vremena s višestranim smerovima prostora; čini se, te reči što ljudi ih uporno kazuju, ostaju zanavek unutar sveta i Boga se ne dotiču. Sa one strane, stvari uvek su drugačije. Da je u svetu dobro, Bog bio bi u njemu.

Niko i ne pomišlja da dokazi o trajanju nemaju konačni smisao. Samo reke što teku putevima prepunim logike dovoljni su dokaz da smisao sebe ima i u stvarima i u mislima i u onom što nema meru već se beskrajno preliva Protiv svih zakona s kratkim rokovima trajanja. Beskrajno mnogo svetova

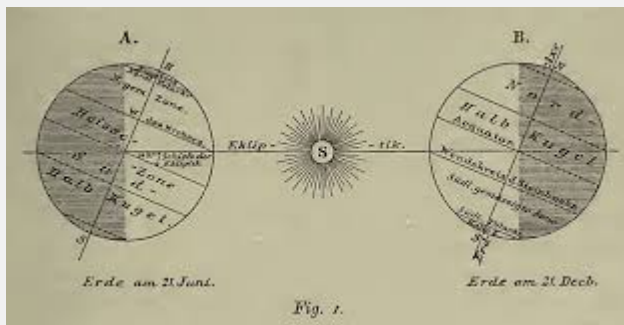
boga obavezuje, ako je jedan. Čak i da vidi sve, pitanje je koliko može brzo Da pojavi se i makar svedokuje zbivanjima sveta. A možda, stvar je u tome što Njegove odluke dolaze posle mnogo eona, nikome više poznate pa tako teče Dijalog bez prvih učesnika. Sva pitanja ostaju ista, samo odgovori menjaju se I niko ne zna na šta se zapravo odnose i kojem su od svetova poslati, iako Univerzalnost jeste vrlina, ali i mana koja se ne da preboleti.

SUSRET GODIŠNJIH DOBA

Kad vreme prelazi u vreme čovek oseti strah i mučninu. Zna da ga obmanjuje Život, zna da jedno je vreme što samo sebe u sebe pretače na nedoglednoj traci Zbivanja sred odavno presahle praznine. Malo se izvesnog i poznatog Može preneti iz prošlog u neizvesno buduće; još manje se tragova proteklog Doba godine može neoknjeno sačuvati u času dok iznova rađa se trava u vrtu Još napola promrzlom od zimskih mrazeva, opustelom već hladnim vetrovima.

Upornost kojom život izbija iz zemlje i obnavlja pritajeno korenje koje će silu Svoju usmeriti u visinu, u stablo izmoždenog oraha ili još mladog kedra Sve veća je i srazmerna dužini dana. Katon Stariji svojom je *Agrikulturom* Hteo da iskaže sve što godinama prolazilo je kroz ruke mu i ruke robova;

kultura u povoju, još uvek htionska tvorevina, beše nedostupna većini, daleko Od svojih konačnih oblika, iscrpljenih i potom umrlih u suton demokratije. Upravo stoga, kad svi završe se ratovi i počne ispiranje mozga (zlato iz reka davno je isprano i nalazi se u sigurnim rukama), niko neće ni primetiti kako jedno godišnje doba prelazi u drugo, jer biće svuda za sve isto – opšta, potpuna praznina.

SEĆANJE NA ODLAZAK IZ PELE

Ne može se reći da nije bilo ponekad i zamorno učiti jednog jedinog učenika. Naviknutom na vrevu u vrtu Akademije i stalne sporove, ponekad i sujetnim Izlivima ljubomore, a ponekad učešću u dijalogu zbog kojeg vredelo je živeti Aristotelu sve obaveze u Peli ne behu potpuno zaludne: imao je samo tog jednog,

ali nadarenog učenika sa naklonjenom mu budućnošću zapisanom u zvezdama, jer Svi su se haldejski vrači slagali da učenika tog niko zaustaviti neće. Pitija to Potvrdila potom beše u njen neradni dan. Na svojoj koži mnogi će narodi Osetiti njegovu moć, a on, htede samo da bude drugi Ahil, držeći pod jastukom Svedočenje Homera o sinu besmrtne Tetide. Učenje ima svoj tok i samo ono Pretpostavlja početak i jasan kraj. U ovom slučaju, smrt Filipa beše i kraj

Dugog Dijaloga o svetu, o vremenu i ezoteričnim pitanjima metafizike. Učitelj se sedam godina godina kasnije, na kratko vrativši u Stagiru, zagledan u drugi deo beskrajnog mora, iz kojeg nastaje bogovi i ljudi, sa njim zajedno, porođeni iz božije dosade mogao samo zapitati: ima li svoj kraj ono što pre početka došlo je u svet?

NA OBALI MORA

Na povratku kući uvek se najviše obraduje majka. Dugo ga gleda umornog
Od misli da vladanje svetom najviši je cilj kojem vladar mora da teži. Njegovi
Uzori doneti iz Atine u Pelu behu drugačiji, a njihova dela malo delotvorna
Za onog ko je granice sveta video pod svojim nogama. Sujeta Temistokla
Nije se mogla meriti s videnjem sebe kod umom još nedorasla Filipovog sina.

Saveti Solona, njegovi zakoni, sve to beše deo znanja ali ne i sopstvenog bića.
Stagiranin je znao da Aleksandar stići će do dalekih krajeva, da pokoriće
Mnogo naroda, stvoriti veliki grad u svoju slavu, ali da neće se vratiti u Pelu;

Sudbina mu je, kako rekoše zvezde da umre u gradu između dve svetske reke.
Možda su moć i slava za nekog najviši smisao, ali sasvim je drugo vratiti se kući,
doći u svoj grad, baciti pogled na ovinogradene zatalasale predele, prošetati se
u predvečerje do obale, sestiti na stenu što svojim donjim delom ponire u vodu
i gledati talase kako ravnomerno dolaze iz beskrajne noseći u sebi ritam sveta
koji se sa godinama sve manje čuje, a sve više misli, kako to govoraše Pitagora.

O PRIRODI DIJALOGA

U suton, dok more beše mirno, pitomo, sa svojim pritajenim dubinama, Stagiranin I Teofrast prebirahu po sećanju zapamćene razgovore pod platanima, u vrtu Akademije. Govoreći, čuli su u isto vreme i glas Učitelja koji je više trepereo nad obalom, a manje naveštavao, opominjao, ili upućivao na neko skriveno mesto Zapisano, pa potom smišljeno izbrisano iz spisa Demokrita kako bi se sačuvala stranputuca, prohodna samo za upućene, za one kojima pitanje o počelu beše sve do kraja razjašnjeno. Trebalo je naučiti kako dva govora držati u ravnoteži, ne dozvoliti istini da skameni se, a kamenu da izgubi svoju unutrašnju živost.

Ako pritom sve stvari imaju dušu a ova sastoji se u brojanju, u traženju mere i Samerljivosti, govor bi morao biti više no niz reči, a manje od prisile da veruje Se učitelju. Suton je već prelazio u tamu, ali sve veća svetlost širila se nad njima, Ne ona eleusijska, već svetlost što jeste materija; sva skrivenost dolazi tek posle, nakon dijaloga, kad sagovornici ostanu sami sa sobom na razmeđi neba i zemlje, U čekanju susreta ljudi i nebesnika.

7. MARTA NA PUTU U LION

Ophrvan stalnim rođaćkim sukobima, večnim razmiricama što gore
U strasnim govorima prijatelja i bivših studenata a sada i lažnih auktora,
Jer autoritet je jedan a to je Albert, i Filozof je jedan, a to je Stagiranin,
Premoreni *Doctor Angelicus* na putu u Lion zaustavlja se u manastiru Fosanova,
Raspituje se o sasvim običnim stvarima, koliko monaha tu ima, koliko
Buradi s vinom u podrumu, da li su zidine dobro ukrepljene, ima li mnogo
Inovernika pelagijanaca po šumama, hoće li već jednom nastupiti varljivi mir.

Zamor je sve veći, kao i teret koji nosi, jer ne može da završi tu *Summu* za
Buduće učenike; za onu drugu (*contra gentiles*), nije ga briga, tu *summu* manje
njih će čitati, ali ova, velika, ona je bitna, bitna za sve, za početnike i one upućene,
sa pitanjem o *omnipotentii* na samom početku (u kojem crv je sumnje) i probni
Kamen za sve verujuće zaražene virusom filozofije, nemogućnošću da ne bude

Ono što je bilo. Bez obzira na odluke što biće donete u Lionu, on, majstor
dijalektike, najvećeg palog anđela prepoznaje u principu protivrečnosti, i
Čitavu noć, pokazalo se poslednju, svestan da sve napisano je piljevina,
Iznova pretresa svih pet dokaza o božijem postojanju; hoće umiren da ostavi
Ovaj nesavršeni svet sagrađen po meri ljubavi ali izdan od podmukle logike.

O RAZLICIMA STARIM I NOVIH FORMI

Tokom srednjega veka katolički teolozi tražili su odgovore na pitanje: Koliko anđela može stati na glavu čiode; u prvo vreme sve mereno beše ljudskom Konačnošću; potom, setiše se da sve može biti i beskonačno. I to je bio odgovor:

Angeli ne behu prostorni, iako su imali suštinu i postojanje, ali ne i tvarnu formu Poput onih koji su mislili o njima. Pravoslavni nisu o tome mislili ništa: behu Ili filozofi ili ko današnji božiji činovnici – neobrazovani seljaci. Odgovor je bio jedan: Angela moglo je biti na glavi čiode beskonačno mnogo. U naše vreme kad virusi počеше da vladaju svetom, račun kaže: može na igli biti do sto miliona.

U poređenju s našim nebesnim čuvarima nije to neki broj, reklo bi se, beskonačno mali *sub speciae aeternitatis*. U čemu je smisao poređenja? Anđeli nemaju enzime i Nemaju potrebe poput novih virusa da ispravljaju svoje greške; oni ne mutiraju Jer su suštine. Samo virusi podložni su metamorfozama poput teologa koji

Jedno tumače mnogim. Naši nebesni čuvari ne snose krivicu za nas tvarna, Virusima podložna bića. Sve što jeste samo božije je delo u času kad on zna jer Nema potrebe videći sve i da misli. Razlike ipak ima: ona je u telesnosti koju Anđeli donose sa blagim vestima.

DOLAZAK PROLEĆA

Nad baštom sve manje je ptica u niskom letu; trude se da budu dalje od ljudi,
Sve više šire krugove kojima sažimaju retke prolećne pramenove magle, jer,
Hladno je i zima nas ne napušta; promrzla zemlja odbojna je, nedobronamerna
Za buduće neukrotive trave. Svi pominju mir i moć njegovu dok spušta se
Na nepoćudna polja, na bašte išarane nevidnim tragovima pčela što s voća

Sleću na bokore lavandi. Na sve strane razbacani krtičnjaci čija podzemna
geometrija nalik je nevešto građenom lavirintu, još uvek svežom zemljom
Potvrđuju prolećno buđenje predugo usnulih htonskih bogova. Poslednje budi se
Posle svih u jesen usnulo cveće; još uvek neorezane ruže spavaju sa izdancima
Otpornim na poslednje mrazeve. Ove je godine redovno došlo godišnje doba
A na čuđenje svih postalo posebno: svi čekaju da se što pre završi i sa sobom
odnese zaraze što doneše ih slepi miševi iz svoje nedosanjane tmine; nedostaju

samo stihovi odavno mrtvih pesnika da svojim trajanjem ispune večernju
izmaglicu i potvrde da i ovo doba izaziva samo blagi očaj, da godišnja doba imaju i
sada svoj put u sebi zapisan, da svemu nadređeno vreme ostaje nezavisno
od želja i volje u kratkom životu neostvarenih smrtnika.

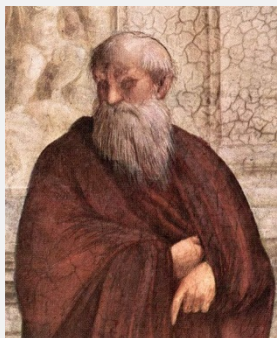
PLOTIN U ATINI

Javoru

U Rafaelovom prikazu *Atinske škole* Plotin je prikazan sam, zamišljen, Zagledan pred sebe; ne vidi ni Pitagoru kojeg potkrajaju Empedokle i Averoes, ne vidi ni Zoroastra i Arhimeda u žustroj raspravi o egzaktnom. Ne interesuje ga ni raspojasani, neozbiljni, sam sebi dovoljan Diogen, čak ni Parmenid koji bi hteo nešto da objasni, možda tek to, da je upravo on veza Između Pitagore i njegovog dalekog potomka Aristokla. U isto vreme Ne mogu oteći se utisku da pogled Platona prelazi preko ramena Aristotela i neprimetno pada na dalekog, njemu tad neizvesnog potomka.

Koliko Platon beše u pravu dok pri kraju života, s *Timejom* u ruci, računa Na daleko potomstvo koje će se iz Atine rasuti po svetu, živeći na zapadu, Potom, na istoku verujući da svetlo oduvek otud dolazi, čak i kad nema slobode.

Platonu beše suđeno da tek u Damasku postane Filozof nadnet nad svu filozofiju; tek tu kod Hosrova kad svi filozofi behu u izgnanstvu svodili su se po prvi put filozofski račun. Ako se Damaskij i Simplikije nisu mogli u svemu složiti, jedno beše im zajedničko: slediti svog velikog učitelja Prokla na kraju vremena filozofije.

VREME SMRTI II

“Stari ljudi predugo žive i postaju rizik za globalnu ekonomiju, nešto se mora učiniti!”

Christine Lagarde
Direktor MMF

Homer je predugo živio. I svi grčki filozofi. Ne znam ni za jednog da je umro u mladosti. A i sedam mudraca ne behu u starosti mladi. Starijih, odista, sve je više, sve su dosadniji i nepotrebniji; premnogo znanju, dovoljno se svačeg sećaju, u trenucima kad to i nije potrebno, u proseku nedovoljno izlapele, nepotrebna su savest svega što treba biti zaboravljeno; ponekad opomena su, a ponekad glas im teško je prečuti - ponekad prepreka porekla nepoznatog. Ti stari ljudi samo teret

su i balast, treba im nekako količinu smanjiti. Nešto se mora što pre učiniti. Što pre otvoriti im masovni put u prazninu. Postaju rizik, postojan rizik za budući svet. Mesta u mestima sve je manje, a sve svodi se na isto. Vremena u prostoru sve je manje, a prostor i dalje opire se promenama.

STRAH

Ljudi plaše se i strah nešto je prirodno. Plaše se vremenskih nepogoda, plaše se ishoda poslova koji beže od njihovih zamisli i sami sebe ubijaju. Ljudi se plaše da ostaće bez svega, da ostaće i bez onog što im precij podariše. A tu je već mnogo ostavljeno: neki dobiše imanja, raznim načinima sakupljen novac, neki srebro i zlato, neki slavu predaka, neki samo ime i poglede omraženih im nenavišću preplavljenih suseda i svih onih koji verovahu da bolji su od drugih. Vreme

prolazi, vladari se menjaju, uticaji se oblače i vedre, odasvud čekaju te spletke bivših prijatelja i onih kojima verovao si, nadnet nad ostale tragove malih stvari. Samo o tome je reč. Ovde se javlja strah, strah da ima se i nema ono što tvoje je a, kažu mudraci da to i nije do kraja tvoje.

Inoplemenici nisu ni uspeli da se približe, da ti kažu kakva je njihova vera, koja je njihova prednost u času dok Imperija se raspada i svi patriciji razbežeće se, jer niko od njih nema dovoljno snage da seti se poslednjeg čina velikog Marka Tulija.

Osvajači uvek dolaze na gotovo. To često nemoguće je razumeti. Ko im priprema prostor u koji će se useliti sa svojom zloćom i mislima o svetskoj vlasti koju ne mogu ni naslutiti a kamo li razumeti? Ali, ostanimo sad ovde zagledani u same stvari. Pogledajmo kako voda teče u obližnjem potoku, kako prolaznici podrugljivo nam se osmehuju, pogledajmo kako svud oko nas svi, navodno pametni su, umni i

sami sebi dovoljni; niko od njih nije zavirio u sebe, niti shvatio da vreme kojim vladare individue nije vreme kad se može vladati stvarima. Virus smrti ušao je u nas, smeje nam se iz naše posustale nemoći, programiran da ubije sve ostarele, da smanji ih na broj koji si uz piće sabrali neki tamo daleko, daleko od nas, u Davosu, Neodgovorni, ni nalik na Marka Tulija.

SVET MRTVIH

Sirotinja je na svakom koraku: kolporterer najavljuju poslednje vreme. Bankari samozadovoljno trljaju ruke: njihovi su hipotekarski krediti. Sve im se vraća; ljudi bez posla odlaze iz kuća i stanova pod mostove, a oni s dobijenom imovinom, konačno, gledaju svoje pravo lice; stvari nemaju vrednost ali ni raniju cenu. Sve se preobraća u jedno veliko proždiruće *ništa*. Nema tu više ni tragova filozofskih disputa i misli rasutih po obroncima koje naseljavaju sve ređi platani. Priroda vraćena sebi sve manje odražava slike izumrlih ljudi čije senke na ostrvu blaženih Provode vreme u beskrajnom razgovoru. Ono što nemoguće je ovde, sad, preselilo se tamo, u svet mrtvih.

TEŠKO JE BITI PESNIK

Teško je biti pesnik i posebnim trećim okom videti moguće u nemogućem, ono prvo u onom što poslednje je; teško je biti pesnik kad svi te pretiču u smišljanju nemislivog, strpljivo čekajući da odustaneš i baciš se kroz prozor. A uzalud im čekanje. Tvoja kuća je prizemna, bez vrata i prozora: tu su te smestili oni što zarad sebe žele ti dobro. A ti uporno nećeš da umreš, prkosiš nepravilnim stihovima, jer misliš: umoriće se zlikovci pre trećih petlova.

Tek poneki, svikli lutanju na
vetrometini, slažu se bar u jednom sa tobom: teško je biti pesnik u doba bezverja,
u doba opšte neverice koju vreme rasipa po trgovima dok sleže se prašina za
pobednicima koji u slavu odoše kroz smrt.

Na obali Aherona sve više je onih što
mole da pređu u ništa, u svet tame gde senke nemaju senku; jedan je ostao put
tebi, nadnetom nad večnošću urasloj u vreme, u zavojite hodnike lavirinta na
čijem kraju nikoga nema. Tezej je otišao ponevši za sobom spasonosnu nit i svaki
pesnik ili onaj ko misli da to bi hteo biti, prestaje da piše kad glava počinje da mu
se menja i sam postaje Bik.

KAD JAGANJCI UTIHNU

„Jednom kad stado prihvati obavezu prinudnu vakcinaciju, igra je završena. Tada će prihvatiti bilo šta - prinudnu donaciju krvi ili organa – za „opštu dobrobit“. Kontrolišite um ovaca i kontrolisaćete celo stado. Proizvođači vakcina će zaraditi milijarde, a mnogi od vas u ovoj prostoriji danas su investitori. To je ogromna pobjeda. Razredićemo stado, a pri tom će nam oni sami platiti usluge istrebljenja. A sada, šta je za ručak, jagnjetina, ha?“

Dr Henri Kisindžer

Govor ispred SZO,
25. februar 2009. Godine

Skupa je garnirana jagnjetina pod sačem. Sve manje je ovaca. Ratovi uskoro počinju a i nove boljke, sa njima programirane probirljive zaraze, epidemije, pandemije, stare, zaboravljene lečenju nesklone bolesti. Vreme je Crne gospode, iz dalji čuju se glasnici Apokalipse, četiri jahača useljavaju se u paučinom pripremljenu svest, u neotporna tela, s niskim hemoglobinom i visokim hematokritom.

Vladari, tamo daleko, negde na sigurnom, zadovoljno trljaju ruke; investitori ih ne zaboravljaju, farmaceuti umnožavaju profit i sve im raste i diže se dok još uvek polužive, nedoklane, ovce prave mesto sve čistijem vazduhu. Treba imati svinjski burag da može svariti se sve reda jagnjetina začinjena salatam od spirueta, morskim plodovima i dimljenom jesetrom (srpskom episkopalnom hranom u vreme posta), jer hleb i krompir jeste za one druge, za kontrolisano stado, za prinudne donatore delova sebe, za one što tako dobro igrao ih je Bela Lugoši. Oni sebe u ogledalu ne vide, svuda samo čista je priroda, obnovljena mrtvima iz čijih ostataka izrastaju hrizanteme i sve čvršće oko krsta obvijeni bršljenovi. A ne ruže.

POVRATAK U STAGIRU

Aleksandru Petroviću

Pretičući loše vreme vratio se u Stagiru sa jednim jedinim prijateljem, posle dvadeset godina učenja i mišljenja o zaleđu varljivih ideja; vratio se kao novi početnik, tam, odakle krenuo je opskrbljen prvim poukama dobijenim od oca o stvarima prirode i tajnama biljaka, o lekovima za krhka tela što uvek imaju premalo duše a mnogo želja, Ali, ponešto znao je već i o onim stvarma što tiču su *physisa*, Meke nepovratne teleologije sa one strane bivanja koju Parmenid nije do kraja dopevao u beskrajnoj samoćom preplavljenoj mnogoljudnoj Eleji (a ako i jeste, tada to ostalo je u zatureno u krhkom sećanju).

Znao je da sve će početi od njega i Teofrastu često govorio je Da starac s kojim provedoše najlepše svoje godine beše previše pesnik, Nedovoljno umnik da dogleda srž prirode koja se pred njima otvarala. (Timeja i Euklida znali su bolje no oni sami, i sva ta u potaji izlagana geometrija Davno im bila je poznata a do kraja nedomišljena kod haldejskih učitelja).

Veme je prolazilo, posebno ono izgubljeno u Peli, sa mladim Nadasve ambiciozom ratnikom koji voleo je filozofiju (što svedoči i Plutarh) ali još više konje, žene, i svenoćne gozbe prepune vina, više vina no mudrosti koja bi iz njega prelivala se u umne razgovore; konačno, O mladosti i njenim svojstvima Stagiranin sve je već zapisao, još u Akademiji, u drugoj knjizi *Retorike* koju malo ko je tada, kao i danas čitao; Ono napisano o starosti morao je sačuvati samo za sebe; Nije hteo nikog da povredi, nikom zlo da nanese oporošću misli, A znao je da pravda uvek donosi zlo osuđenima da je u sebi istrpe; starost lepa je tek onda ako dugo živiš a nikom na teretu nisi.

Sedam godina u Stagiri načiniše ga, ako ne još umnijim, Onda svakako staloženijim, spemnijim da suoči se sa novim vremenom U gnevom ophrvanoj Atini pod vlašću Antipatera čije će ime Demosten u poslednjem svom času pomenuti. Otvorio je školu, ne drugu i drugačiju, Ne s namerom da Speusipu i Ksenokratu raskaže izvore mogućih grešaka. Bio je dovoljno star, ne godinama, ali svakako umom, i video je daleko, Čak i one koji će stolicima kasnije njegovo učenje tumačiti na način njemu beskrajno stran; no, on tu ništa nije mogao učiniti: Samouverenost Tome i vera Suaresa bili su van domašaja reči Filozofa; njegovo nije bilo da istinu iznova odvoji od mišljenja stvari.

Iz Stagire i danas, jednako kao nekad, vetrovi odnose glasove povremenih namernika do pučine što nazire se na obzorju

i svi, pridošli odasvud, ne znajući što su se tu zatekli, zagledani u prazninu, ne shvataju da filozofija tu više ne boravi već negde daleko, zauvek nevidljiva onima što žive u pećini svezani novim, postmodernim nitima i izmaglicom jer nema više delskih ronilaca u potrazi za retkim koralima uma, a ni onih koji bi u pozadinu izrečenog na pravi način mogli pre smrti zaroniti.

RAĐANJE SLOBODE

Ta plovidba već odavno beše u planu. Namera bila je jasna, brodovi spremni, čekalo se samo da sveštenik podigne ruku i prinese boginji žrtvu; čeka se i dalje, vreme sporo prolazi, Ifigenija miri se sa sobom i život daje za Heladu. Svi smrtnici znaju da Helen varvarima vlada a ne varvarin Helenima. Sunce u svojoj Najvišoj tački gleda na žrtvenik dok Artemida nemo ćuti. Patnik zaista pati kad dan dva živi na obronku zaraslom u masline. Ako jadno živeti je bolje, no sjajno umreti, gde život može imati svoj prvi smisao?

Dužnost i danas nama je da pobijemo varvare.

(april, 1999)

POVRATAK AGAMEMNONA

Vođen hladnom logikom i voljom bogova dao si smrti svoju kći. Deset godina imao si vremena o tome da razmišljaš dok si pod Trojom zimovao i letovao na domak argivskih lađa. Mislio si da sve je najbolje urađeno, da bogovi uvek biće sa tobom, da Posejdon ti na povratku neće podariti dugo lutanje ko Tetidinom sinu.

Hladno si preplovio more, vratio se tamo odakle te put naveo da slediš osvetne helenske vetrove; došao si do obala Arga. I vreme je došlo da konačno zapitaš se: *Wer bin ich, und wer bist du.* Nije nimalo važno što to pitanje dolazi iz budućnosti, kao i svi odgovori na pitanja što iz sva tri vremena ti dolaze.

Vreme je jedno; trebalo bi da ima kružni tok dok važe stara pravila i stara merila vremena. No, dolaze merila novih merilaca. Dolaze oni kojima ta tvoja logika Agamemnone, nije više dovoljna. Da, oni jesu po prirodi stvari prokleti. No, to je ta polivalentna logika koju su uspeli pre smrti da poseju po Peloponezu.

OBMANJIVANJE

Lako je obmanuti svakog ko ne misli o svemu, svakog ko ne važe dovoljno stvari, Ko ne vidi jasno uzroke i posledicu, ko vreme vidi samo u njegovoj prolaznosti;

lako je obmanuti sve one zadovoljne malim životima, sve one obrvane nedaćama što im život čine nesnosnim. Nezadovoljni lakše umiru i vlast sve čini da svi budu takvi, da svima sve jedno je i isto. Obmane postaju najveće istine a istine privremene obmane.

Konačno, tu i nema neke bitne razlike, posebno ne za one što mešaju karte i jednu uvek imaju viška. Mnogo je načina da ljudi se dovedu u zabludu. Najbolji je onaj da treba stalno govoriti, čak i kad si sam sa sobom.

Svi što tako čine uvek su u prednosti. Zašto bi inače drugi bili sebi sami dovoljni.

LEKOVITA BOLEST

Doskora, svi su delili na bolesne i one koji nisu pregledani. Prvi su znali na čemu su, a drugi, živeli u nadi i tako beše bolje do časa iznenađenja (ako ga prežive). Odskora, svima je proreknuta bolest i lek. Dva u jednom.

Pesnici zadovoljni, trljaju ruke i pišu pohvalne pesme nauci i vlasti. Našlo se konačno rešenje: dva u jednom isto je što i jedno u dva. Tajna pesničke mašte prelazi u stvarnost. Svi moraju se razboleti da mogli bi trajno da se leče. Jer, posao lekara nije da izleči, nego da leči, pisao je Stagiranin.

Tako su doskora i odskora postali bliski načini u shvatanju stvari. Nova je bolest stvorila jedinstvo, učvrstila zajednicu rasturenih jedinki. Svako sam je sa sobom zadužen da sluša samo jednu vest, u jednom danu, po ceo dan, do kraja dana, bez presedana.

IZVESNA SUDBINA PROKONZULA

Po prvi put danas niko ti ne piše. Tišina. Posle skoro dva meseca múk. Svi ćute. Svi se u istom danu, u istom trenu umorili. Započinje drugi deo najavljenog životarenja. *Prokonzulu nema ko da piše*. Samo, u tvom slučaju, nema iščekivanja, nema nadležnih, nema ni Galskih ratova, slave u bitkama protiv varvara od Rima do Britanije i Španskog poluostrva. Rubikona zato neće biti, neće se ni trijumviri razbežati na vest o tvom skorašnjem dolasku. Ništa se više neće desiti, ni dešavati.

Epidemija je glasnost prevela u tišinu. Vlast likuje nad pokorenima; uselila strah je u njih i kaže: proceni sam sad. A zna se da *nema mesta koje te ne vidi* zatvorenog na neodređeno vreme, za samo tvoje dobro između četiri *sveže* okrećena zida; možeš već ovog časa sebe nazvati *prokonzulom*, lepo zvuči i danas, kao u stara vremena *anthypatos*, a ne znači ništa kad više nemaš vlast i tebi verne legije, poput one četvrte.

Svi tvoji sagovornici biraju samo sporedne uloge, trude se da preostalom vremenu daju zastarelu formu i tako sebe još jednom obmanu. Ti ćutiš. Posle današnjeg dana vesti više ne očekuješ, ne može ih više biti, sve poznato je, odnos snaga predodređen: gubitnici na levoj, dobitnici na desnoj su strani. Karte su podeljene. Igra već uveliko traje.

Sam si i dalje u toj sobi zatvoren zavek, za tvoje dobro i jednak si svima drugima: ko ne izađe kajaće se, ko izađe kajaće se, dva izbora uvek su samo jedan a taj ti niko ne savetuje. Pandemijska je nova sudbina, *Todesfuge* na raštimovanim orguljama. Ova vlast ne ume da svira, ona samo zna za instrumente koji se moraju pre upotrebe popraviti. *Der Tod ist ein Meister*, nevažno odakle došao i kuda ide, bitno je samo da svud vladala tišina, da svetla više nema na obzorju kao ni bezglasne muzike.

KOCKAR

Pozivaš se na dovoljni razlog izvučen iz rukava. Veruješ da igra se može dobiti Samo sa tom kartom više koju uvek imaš sa sobom. Sreća ti se povremeno osmehne, no igrača sve je manje, a sve više onih što vide, čuteći ustaju od stola i odlaze u vetrom oglodanu noć.

Gradovi polako nestaju. Opustošenim ulicama šunjaju se senke preplašenih prolaznika, prevaranata, organizatora nereda, prozuklih kafanskih pevača, polusveta izmiledog grobaru pod lopatom, silikonskih nakaza iz mračne doline; svi oni plaše se tek prošle blage zime i nelagodnosti u koju nespremni padaju.

Sela su prazna. Glavne ulice bez ijednog osvetljenog prozora; svi su ili u šupi ili na obližnjem groblju; opustele raskrsnice bez ijednog prolaznika, presahli bunari u Uglovima zatravljenih dvorišta. Odavno prekinute razgovore niko ne nastavlja. Tišina.

Kockari nikome više nisu interesantni. Zamenila ih je oholost igrača viših ešalona vlasti. Jedino časnici ljudi, kao Abramovič, imaju drugačije mišljenje.

Da. Dostojevski ne duguje nikom.

POSETA

Iz raznih krajeva sveta dodoše vođeni svetlom zvezdom. Kazano im je: znate zašto ste došli i šta će se potom dogoditi. Sada ste tu i recite to, što imate da kažete; ostavite darove i idite onamo odakle ste došli. Ostatak priče ne možete promeniti. Na vama nije promena smeru vremena.

Odoše, bez reči, u tišini, zagledani u zemlju pod nogama.
Kad behu dovoljno daleko, zagledaše se još jednom u ozvezdano nebo.

JUTRO NA KARAŠU

Seni Vaska

Uzvišeni ton doskora beše privilegija izabranih. Sad, kad njih nema, a ostale su samo udvorice i probisveti, sve doskora ljudsko seli se u predele, reke, oblutke, kamene litice, retke kedrove i smerne omorike. Priroda počela je da diše sve glasnije, da oseća sve što dopire iz oskudnog sveta nedovršenog uzdarjima...

Sedimo na odali Karaša, ćutimo i gledamo zelenu vodu. U njoj početak sadržan je svega, tok, i poslednje pribežište; sve knjige zatvorene su. Njihov sadržaj skriven van korica preliva se u tragove što ostavlja ih nad poljem jutarnja izmaglica.

Osećaj svega što više ne postoji širi se obalama reke. Šta je to strast, ako ne preostala potreba da živi se u oblasti normalnog; a šta je normalno, danas kad sve je sa njegove druge strane, kad duševni nam mir oblažu tankim nevidnim nitima i bacaju nas na ulicu među prljave kontejnere, ili zatvaraju u hladne memljive zidove predizbornih obmana. Vrata i prozori jedini svedoci su straha, ako ih ima.

Svako je jutro napadno, bolno, prepuno sitnih pakosti vlasti, jer, ponavljam, Sve knjige zatvorene su sa sedam pečata. Pa ipak, na njihovim praznim stranama sva uputstva ostaju zavek zapisana. Nepoznato će se kad tad pročitati; poslednja preostala knjiga to kazuje, jer ona tamo je i dalje gde mesto joj nije.

φύσις.

KNJIGA PESAMA

Najveća knjiga pesama je ona u kojoj nema pesama, već samo tajno složenih reči što vode u kraj gde spliću se svetlost i tišina; jedino tamo gde nikog nema, gde sve satkano je od misli čiji se odrazi prepliću s preostalim tragovima sna, samo tamo gde nema hučnih vetrova, gde reke retko spokoj unose u glasove na obali, samo tamo gde nema potrebe da ma šta bude ponovljeno – samo tamo stanuju reči spremne da zarone u pesmu i nestanu u nizu nepravilnih stihova.

Knjiga pesama samo je jedna jedina pesma kazana bezbroj puta; njen glas rasut među ostatke pogašenih jutarnjih zvezda, glas je nemoći bića da sažme govor duha i prostre ga po proplancima obraslim vinovom lozom. Ta knjiga za koju svi pitaju idući ulicama grada pod Kulom nema svog pesnika, jer nema nikog da kaže: ta pesma je dobra. Kad nema dobrote dovoljna je i tihost potekla iz tišine, jer pesme i nisu nikad pesme kad više ih ima no što može se u srcu poneti.

NA DRUGOJ STRANI

Da li i tamo, kao i ovde, počinju da cvetaju lipe, da li se osipa jednako maslačak na Na prolećnom vetru, pa travnjaci neprestano opominju kosce da vreme je došlo, Da tragovi zime postaju sve bleđi na stablima zakasnelo olistalim? Da li i tamo vreme postoji da bi se u njemu sabralo svo sećanje u blede grudvice slobode, pa strpljivi pesnici čekaju da reči se slože, zbirane za posvećene što iz dalji dolaze u potaji, ne bi li čuli glasove što oduvek pevaju o istom?

Da li i tamo u glavama ljudi nered počinje da smenjuje se s bolovima izazvanim niskim treperenjem zvuka pa svi nesvesno hrle nekud na periferiju grada gde naći će ih tek sutra zabrinuta, uplakana rodbina? Da li i tamo počinju da smiruju se svi gledajući sliku večnosti izatkanu sudajama nad rekom zaborava?

A možda, vreme još nije završeno, možda još uvek svi nisu prešli na drugu stranu obećanu u zamenu za ništa, jer ovde treba malo njih da ostane svedočeći da život moguć je samo među nakazama? Sve što je vredelo i što zapamćeno beše, sve tamo je preneto. Tako bar kazuju filozofi i pesnici skloni kavzi. Tako kazuju i glasnici Hermesa poslednji posednici duha, jer vreme je krajnje; već odavno, trebalo je biti tamo a ne ovde, u smislom ispražnjenoj ljušturi vremena.

APOLOGIJA MALIH FORMI

Trebalo je da neki od znakova zabeležen u kretanju zvezda ukaže nam put ka sebi. Hteli smo da makar nazremo koji to bio bi dan kad mesec najviše utiče na biljke, Na rastinje koje je još u punoj nevinosti i ne zna na koju stranu će sile poteći; Svakoga dana smo na stranputici, svakoga dana neko nas uporno opominje da Smer našeg puta protivreči svim zakonima upisanim u mapi zvezda lotalica.

A tamo, na drugoj strani, govore uveliko već o tome da čekaju nas mračni izazovi, jer nikog tu nema da kaže na koju bi stranu trebalo krenuti kad pun je mesec i Čeka se promena vremena, često nesvakidašnja, u ravnodneveci, kad sve ostaje zagubljeno u praznom prostoru omeđenom zidovima: rečeno davno je da tu je kraj, Da nema više potrebe za nastavak putovanja i selidbu tamo gde sve je isto.

U svakom slučaju, ovde sve manje ribe se mreste a ptice zbiraju se i lete na jug, tamo gde čeka ih pribežište ispletено od granja belih akacija, jer sve drugo, što nadnosi se nad vode, pre prvih izmena vremena znak je da leto potajno odlazi sa obe obale Karaša.

KRAJNJA GRANICA SNOVA

Nadošlo vreme svedokuje o svemu što jeste i što može biti; mudro je otići već sad na obalu reke i smireno gledati tok zelene vode; uvek je odraz trave, nikada neba. Plava je samo u pesmama. Vodu treba videti takvom kakva jeste; ne tražiti razloge svemu što do sudnjega časa ostaje. Ono što prevazilazi sebe nas se ne tiče. Naše su samo male stvari, i to one što tiho dođu da potom neprimetno traju. Tu u blizini, pored nas, u trenucima koji se ne mogu odeliti od tame i buduće praznine.

Treba, što je moguće duže, sedeti na obali reke i gledati vodu; truditi se da pogledom dosegne se dno; njen tok samo je slika ponavljanja i trajnog stanja, a dno ono što jeste. Kad više nema novog što pojavljuje se da staro potisne, postoje samo naznake, jedva blede putokazi kuda se može ići na poslednji put. U svetu bez slobode može još mnogo toga da se bira. Tog svestan svako je od nas kad dobro prozre poreklo straha smeštenog u nama. A plašimo se. Plašimo se svega što na ovoj strani vremena postoji samo zato da svedoči protiv nas i istine.

Došlo je krajnje vreme, tako nas bar ubeđuju. Ne izlazite iz kuće, da ne bi u tami ugledali svoje drugo lice, šapuću. Mirujte. Spremite se za san bez snova. Vreme je. Zagazite slobodno u tu zelenu reku. Bez straha. Izlaska iz nje i tako nema.

PISMO

Kažu da uskoro dobiću pismo u kojem sve biće mi raskazano. Biće tu sabrani svi računi, spisak svega što dugujem nebesnicima i spisak svega što nepotrebno dobro sam činio. Biće tu izloženo sve bez pouke o pravnom leku. Svi lekovi koje doskora nepotrebno pio sam, uračunati tu su - po ceni koštanja i forme moga trajanja. To pismo sadržaće sve što treba mi za put, a kažu da oni nije nikada dug. Premnogo nisam učinio pišući neskladne pesme van duha vremena. To obično zna se, još pre početka, nekako, samo po sebi, i pre dolaska glasnika.

Međutim, ako sve što nisam uspeo da stvorim, čeka me u nekom drugom vremenu, vremenu budućem, imaću mnogo posla i premalo slobode da novi život proživim neprimetno. Moj dug onima što sve znaju jeste velik i velika reka koju moram prebroditi do ostrva. Već čuje se tiha muzika. Rahmanjinov. Samo je on umeo da sliku puta prevede u večne zvuke kojima stekao je milost nebesnika. Meni je predodređeno nešto drugo i manje značajno, nešto po meri mene i mojih moći. Moraću ponovo da pišem o malim stvarima čiji ću uskoro dobiti spisak.

OŽIVLJAVANJE MRTVIH IDOLA

Smešni su svi oni što potvrdu svojih znanja traže kod Frensisia Bekona. Jeste, veliki on beše začetnik mnoštva novih pogleda na svet, jeste, otvarao je nove logičke račune, mada korumpiran kao i sve sudije tagdašnjeg vremena, a i ovog. No, u svakom slučaju, umeo je da pronikne u suštinu stvari, a to ne beše slaba strana ni njegovog imenjaka, najvećeg slikara proteklog veka.

Šta je to od njegovih reči i misli ostalo danas? Što reči se tiče, znamo, bio je Prognan iz sveta kojem je poreklom pripadao, ali ne i po duhu: razne su obmane Počele da ga opsedaju, razni idoli, kakvima on ih je zvao, a behu to zapravo slike Onog što svet je prožimalo i čvrsto zatezalo krajeve odore koja ga je uzničila.

Možda je verovao da treba se osloniti na iskustvo, možda beše nezadovoljan Izvodima velikog Sragiranina; najverovatnije, ovog poslednjeg nije dobro pročitao, Jer sve što hteo je još reći, to beše kod Filozofa zapisano.

Ali, te zamke o kojima je on govorio, te obmane koje su nas sa svih strana splitale u nepodnošljivo tkanje ne-nebesnih istina protkanih vezama iz spisa drevnih neoplatoničara, sve to beše osuđeno na sigurnu budućnost, na trajanje koje mi ne možemo ni ustaviti ni vratiti na početak vremena.

IMA LI KRAJA METAFIZIKA

Vekovima filozofija živi zadojena verom u svoju besmrtnost. U svakom vremenu srećemo njene pristalice - racionalne vernike, spremne da se pojave i na *Campo de' Fiori* i na mnogim drugim nepodobnim mestima. Na Areopagu započeta je istorija. Potom, svi što na vreme razbežaše se po svetu, ostavši na dugo u svojim rodnim gradovima, govorili su samo jedno: *Filozofija postoji samo kao način življenja i način umiranja.*

Vreme je neumitno prolazilo i ljudi na razne načine reagovali izazvani porazima vremena i vlasti. Niko milosti nije imao. Vreme je sudilo na sebi svojstven način a vlast onako kako smatraše najboljim za svoj dalji opstanak. I gde tu behu filozofi? Gde beše ta njihova vera u silu misli i pomoć transcendencije?

Bilo je filozofa spremnih na kompromise, Seneka beše jedan od tih. Kako radio, tako i prošao. Ali beše i onih drugih, potonulih u osamu i veru u svoje ispravne misli. I danas ima onih koji u metafizici hoće da nađu način da sve se razume drugačije, čak i kad ništa ne može da se izmeni, kad smrt jednako brzo stiže, i pre prve reči u odbranu istine, jer smrt svakom je bliža od košulje.

U HLADNIM ODAJAMA ISTINE

Branku Despotu

Mnoštvo hodnika tu vodi, sa raznih strana, iz raznih gradova i sa raznih mesta Odakle svako može da dovine se do sebi nađene slike i dela vremena u kojem Smrtnici svoje pretke bez prestanka slave. A ima tu i onih puteva što na drugu stranu vode, u prazni beskrajni prostor, u tamnu tišinu protkanu ćutanjem. Ne znam. Možda je najbolje biti na toj strani u beskrajnoj samoći, u nemogućnosti da bilo koga sretnješ. Možda je najljepše biti sam, daleko od svih, sam sa svojim mislima koje ne može niko da ti iskvari.

Vreme je tu večno, ali nije i bezmerno, dok teku ti misli i menjaju se slike koje si upisivao u skice svojih još nenapisanih knjiga. Tu nikog nema da bilo šta izmeni, da utiče na tebe, da odmeni i delić reči koju si smerao odavno da ugradiš u još nedovršen stih. Tu jeste pravilno mesto izbora, daleko od buke koju ti obećavaju u sva tri ona sveta o kojima govori Dante. Tamo, u jednom pate, u drugim se nadaju, a u trećem pevaju horske pesme s anđelima.

Ovde sve to nije ti potrebno. Sam si sa sobom. Beskrajno vremena imaš da razmotriš sve mogućnosti koje za života nisi domislio. Nikog nema da te ometa u izradi geometrijskih proračuna na kojima počiva razgovor duše sa samom sobom. Ovde sve je merenje, potraga za poslednjim dometima istine a ti si sam, i sam odlučuješ, u beskonačnom vaganju suprotnih stavova na tasovima dijalektike.

GOVOR MUZIKE

Po ko zna koji put govore isto a misle da sve je drugačije, da obmanuće se osuđeni na slušanje a ne i delovanje. Godine prolaze, sve meri se bezmerno malim zbivanjima, događajima i rastojanjima koja ih dele čak i u slučaju da glasnici odnekud se pojave i kažu da nema svedočenja o tome da doći će Odisej i mnogima pokvariti bezizgledno čekanje. Jeste. Na zidu i dalje stoji nedovoljno nategnut luk, no niko neće da uzme ga u ruku i oslušne i takav njegov neharmoničan zvuk.

Muzika mnogo govori ali onima sposobnim da čuju. Govor uđenut u tragove slušanja nalikuje mejasnim glasinama o čutanju pitagorejaca i njihovoj smelosti da besprekorno veruju onom što reče učitelj, a onda novi učitelji učenicima i tako redom do časa kad Platon postaviće prastaro pitanje svega što jeste.

Tako se i dogodilo da dijalozi prešli su u monologe, da Timej nije više imao koga podučavati jer učenika više ne beše; svi postashe jednaki sami sebi. Logos je počeo sam u sebi da odzvanja, da se u svakoj pravoj reči potvrđuje. Istina došla je do same sebe. Reč je postala muzika.

DOGLASNA SVETLOST

Ima ljudi zaduženih da svetlost prvi vide i smesta je prenesu kako bi ona otišla dalje, onom kome je namenjena, da upravo taj pročita poruku i vidi šta mu je činiti. A nakon mnogo vremena, možda i deset godina, dok Penelopa tamo tka i rastkava, u Argu dešavaju se druge stvari i druga se priprema sudbina da dovrši se sve što ne beše u Aulidi pravdom nedomahnuto, a samo zarad viših ciljeva.

Konačno, svetlost će se morati jednom potvrditi makar posle deset godina. Jednom se mora i to dogoditi. No, šta svima je činiti? Onima što znaju, došlo je doba ćutanja, onima što sve su do kraja doveli, vreme je da sam se kraj rukama svojim dovrši.

Glasnik tu nije neki posebni subjekt, nije ni ličnost, nije ni persona, ni maska koja prikrija sve što se da misliti. Potonji pojmovi i potonje slike nikom ne pomažu. Svako mora u ogledalu ugledati sebe, dobro videti gde počinje da mu se u beskraj razliva lik, jer samo jedno je mesto gde sve se zbira, a ono nije od ovoga sveta.

PRIRODNE PROMENE

Prvo su nestale pčele. Sićušne. Nismo ih ni primetili. Setismo ih se kasnije kad je drveće uzalud počelo da cveta. Onda su nestale i bubašvabe i mnogi zglavkari koje nismo voleli. Moja supruga govorila je da ne voli mrave. Odista bilo je mravinjaka mnogo, po celoj bašti. Ja sam je tešio: ne govori tako, i oni su božiji stvorovi.

Odista, pojave se kad podigne se nivo podzemnih voda, potom ih nema.

Svako ima svoj život. Mi ovde, oni tamo. I svima jednako je.

Sada su stvari postale ozbiljnije. Ničeg više nema i ne zna se kad će sve prestati. Ljudi postepono odumiru, kaktusi se suše, muškatle nam prodaju za jednokratnu upotrebu, bez korenja, kao da znaju da nam više neće trebati. Zarada je čista, biljke kratko traju, ali ko će o tome misliti sada, u ovo doba kad treba da biramo. U bašti sve više je štetočina i sve manje načina za borbu protiv njih.

Štetočine, osilivši se, počele su da divljaju. To nisu one o kojima pisao je ezopovskim jezikom Laza Nančić. Ove štetočine se ne šale. One do kraja jedu sve što dograabe i čega samo se dotaknu. Nisu one ni virusi, ni bakterije ni sitna zlostna bića. Imaju one i ime i prezime i matični broj.

Priroda ima svoje uspone i padove u tumačenju ljudi. Ona sama to ne priznaje, smatrajući da ravnomerno teče dok je ne-priroda ne ograniči. Unutar nje zbivaju se te male promene, pljačke, izbori, obmane, jednokratne isplate, oslepljivanje prestarog sveta. I svi će glasati. Oni najstariji, najuverenije, za budućnost koju nemaju.

KASANDRA

Odviše prošlo je vremena, od polaska iz Troje, no ipak dovoljno da svim znanjima potvrdi se skazano i u tajne božanske zađe: Agamemnon jeste pobjednik, ali, pobjednik od ovoga sveta, ne i miljenik bezdušne Artemide. Suđeno mu je, da plati taj račun iz Aulide, i na ulazu u Grad on ne shvata ništa. On ne shvata šta govori Klitemnestra, on ne čuje šta govori Kasandra, on prepun je sebe i misli da samo on je vladar nad vladarima, moć nad svim nemoćnima.

A Kasandra, zna sve, a ne može ništa. Došla je da tu izgubi glavu, ni kriva ni dužna, možda ipak samo prelepa i to joj je kazna. Bogovi ne dozvoljavaju da se pređe mera. Jedno oduzmu, drugo dodaju, no gledaju da sve bude na sredini.

Neko ko vidi ono ispred sebe, ono što će tek da postane pravo biće rođenih stvari, taj dvostruko je nesretan: sa jedne strane on vidi ono što odista jeste, a s druge sebe izgubljenim u tome, i ništa se tu ne može izmeniti. Bogovi sebe ne vide.

NA PUTU KA MUZICI

O onom što početak beše neće se znati. Uostalom, po svim svedočenjima iz tog vremena, to nas se i ne tiče. Možda nećemo znati ni o onom što beše posle. Beše mnogo proroka, mnogo propovednika, mnogo onih šte verovaše da Nešto od već kazanog mora i da se ispuni.

Milijuni se umnožavaju, vekovi jedan se na drugi slažu, a ljudi misle da oni nešto bitno su u nebesnoj praznini. Malo ko shvata da stvari tako ne stoje. Ljudi i sva njihova dela nebitni su u kosmosu kao i kosmos pred onim jednim.

Sve smešno je, kad dospe se do pitanja kosmogonije, kad neko hoće reći ma šta o onom pre i onom posle; sve smešno, je groteskno, i kosmos sav odjekuje od Smeha koji prolama se na njegovim rubovima. Taj smeh ne može se čuti, samo misliti može se u složenim algoritmima sna.

Taj smeh mogli su brojanjem dosegnuti Pitagora, Ptolomej i Aristid Kvintilijan. Kada u naše vreme samo deo tog smeha sveta oslušnuo je Kepler, povukao se u svoju prašku opservatoriju, spasao majku od požarne lomače, shvativši beznačajnost života pod nebom.

Jedino on sposoban beše da naslednicima ostavi nekoliko stoleća muzike na nevešto sklepanim instrumentima dostupnim osrednjem ljudskom uhu. Ono više, ono nebesko, prepustio je novim neshvaćenim muzičarima što doći će i otići u odaje beskrajne harmonije.

POREKLO SVETLOSTI

Sve su nas zarazili svojim varkama, lažnim smehom, svojim obećanjima da sutra stvarno biće taj novi dan ozračen po nekom čudnoj formuli *ex oriente lux* koju niko od nas nije do kraja razumeo, pa čak ni oni što tvrdiše da u to behu posvećeni na mestu što sija na istoku.

Ništa u svemu tome nismo razumeli, jer, ako je svetlo i dolazilo sa istoka, dolazilo je izabranicima s leđa i oni ga nisu mogli direktno videti; tek u njegovom odsjaju na glavama prisutnih i podu posebno iscertanom, mogli su ponešto nazreti ali, sve to beše tek povod nagađanjima, nagoveštaj nečeg što vredno bilo bi znanja kad svako nađe se u središtu pogleda velikog neimara.

Da li je ta odluka tek mogući izbor u mnoštvu narednih časova, teško da je ko mogao pretpostaviti u tamnim hodnicima hramova čiji graditelji davno se preseliše u neke međuzvezdane prostore. Problem nad svim problemima, misao nad svim mislima - oduvek beše *svetlost*.

U mnoštvu svojih hipostaza, u mnoštvu pojava i nepojava oblika svetlost je uspela da zagospodari svetom, da postane jedini njegov vladar, da bude sam svet.

U svemu tome mi jesmo
i ostajemo ništa.

VREME NADOLAZEĆE SMRTI

Dugo se može posmatrati kako sunce zalazi nad Vrščem. U tim trenucima sve prestaje da traje. ali, iako sunce zalazi po meri vremena, ovde, se odista Nešto drugo dešava. Sunce nad Gradom, pri dnu horizonta stoji, no ne zalazi. Vreme vremena ne prestaje da traje i miris procvetalog jasmína širi se baštom. Koliko je dana potrebno da po svom travnjaku rasprostire se miris bele deteline, Dok ona tiho i uporno prigušuje sve druge zloćudne trave.

Koracima odmeravamo vreme, čekamo da odnekud dođu iskreni tumači i kažu Koliko je to godina bilo potrebno da reči se pretoče u dela, a dela neokaljana vrate U osnove reči. Toliko je mnogo glasova što sa svih strana zapljuskuju trgove Ogrezle u svakodnevici pretočenoj u vreme prolaznosti nadneto nad virusne tragove nedovršene smrti.

Smrt uvek dolazi, ali retko kad u svom savršenom obliku. Za tako nešto potrebno je da i oni kojima dolazi budu jednako savršeni. A ljudi, retko kad su bića dostojna da budu na nivou božijeg zadatka i zakazanog susreta. Malo je onih koji već ranije spremili sve su stvari potrebne za put, sastavili sve odgovore na pitanja koja će biti postavljena tamo gde pita uvek se isto, ali na uvek drugačiji način.

Upravo zato smrt iako dolazi uvek, nikad ne zna se jedini pravi odgovor.

POHVALA PROMENI

Steriži i sebi

Pre pola veka moderno je bilo sumnjati. Jedan poznati pesnik napisao je pesmu *lob zum zweifel*, namerno malim slovima. Ne da bi nekog obmanuo, već da bi sebe opravdao. Osećalo se da nastupa neko drugačije vreme. Svi počće da sumnjaju u ono što jeste, a još više u ono što govori im se da sigurno nije.

U to vreme malo je ko pisao o promenama koje iz potaje u talasima nadiru i brišu sve što dotad beše nepodložno sumnji. Promena svega jedina je pojava koja sebe ne može da izmeni. Filozofi i pesnici nemoćni su da tok stvari izmene. U reku može se ući jednom, a po nekima nijednom. Ti poslednji, poput Kratila, behu u pravu. Sve se izmenilo, sve novo dođe i eto kraja onom što je bilo, a i onom što će biti, jer ništa ne može biti a da nečeg pre toga nije bilo. Ako porazmisli, ni Bog ovo ne bi porekao, jer kud bi onda sam sa sobom dospeo, konačan u beskonačnosti. Jedini spas bio bi mu u tome da zauvek za sve i samog sebe – nije.

Ako sve drugo jeste po sebi drugačije, zahvalno mora biti promeni. Promena otvara nadolazeće i gasi sijalice u svitanje. Ono što nepotrebno je, ostaje u tami. Ono drugo, nema ko razumeti. Promena je otvorila put u odsutnost i sumnje - nema.

Vreme nastavlja da prolazi, porađa iz sebe promene i njih sve teže je sagledati. Dok pišem stihove, neujednačene, nezadovoljan svakim od krajnjih ishoda. Sve ređe pesme se odevaju u pravu, za njih idealnu formu; ostaju sve češće slika pocepanih tkanina kojima je vetar odeo strašila u polju. Ono čeg nema sve prisutnije je dok ništa iz ništa prelazi u ništa.

O KRAJU ŽIVOTA

Čekajući daleko na moru, neku veliku ribetinu, u uverenju da više sreće imaće od nekog upornog starca, da će sem kostiju domognuti se i malo ribljeg mesa (do kojeg mu nije bilo mnogo stalo), da će u miru, u majini, do kraja popušiti tu cigaretu dobijenu iz Havane spravljenju na lepoj butini crnolute kubanke, Ernst Hemingvej je s osmehom rekao: „*Život svakog čoveka završava se na isti način. Jedina razlika su detalji – kako je ko živeo i kako je ko umro.*”

Njegovo vreme bilo je sve vreme sveta. Bio je bogom nadaren, svestan svog poziva, i vremena nije imao da troši samo na zemne stvari između korida, ratova, kafanskih rasprava i hladnog koktela s kubanskim rumom. Verovao je da postoji vreme sveta, kao što postoji vreme revolucija u kojima se mora učestvovati. Voleo je Španiju, Kubu i beskrajno more koje neimanjem granica svojim uzburkanim talasima ponavljalo je sve misli koje su od iskona bile utkane u guste spletove još nezahvaćene nitima Sudajja.

O životu i smrti ne treba mnogo govoriti u odsustvu očvrslih tragova nedosanjanih koraka na poledini smiraja dana; malo je onih koji će smesta reći da pravo je pravo, a krivo krivo; u svemu postoje nijanse, i pravo nije pravo i krivo nije krivo, već svi njihovi oblici lažljive su forme koje su smutnju nadnele nad plovidbu Odiseja.

Sve jeste isto, i sve dovodi do svoga kraja na isti način; samo ono što ostaje, ono što tiho kopni u tragovima nadolazeće jeseni koje još nema a već se nadnela nad svoje prestrašene žrtve kojih svi više plaše se a u meri koliko život manje im je vredan, svedoči o smislu puteva što vode van granica jezika.

PRESEK VREMENA

Našli smo se na razmeđi vremena. Sve do juče imali smo stare bogove, Njihove zakone i njihova nepisana pravila igre; verovali smo u smislenost Smisla i svakog dana čekali da se u predvečerje pojave obrisi dana koji će Nastupiti sutra. Vreme je bilo stabilno, predvidljivog sadržaja i mnogo toga Moglo se unapred znati. Iz svega isijavala je sigurnost. Svakog dana, kad se na to odlučiš, mogao si oputovati u Grčku i iz senki stoletnih maslina posmatrati Blago talasavo more, gledati kako negde visoko orlovi zmijari nose svoj plen. Mogao si otići, a nikud nisi išao. Ostajao si u svojoj kući i razmišljao o razlikama u svetu ptica i jedva nesaglasnoj osnovi godišnjih doba; Verovao si u postojanost, Sem toga bio si i slikar, sedeo u ateljeu, slikao ptice u času kad prelaze u beskraj.

Sada ne možeš više nikud. Grčka se udaljila, beskrajno je daleko, masline izbledele na poledini obolelog dana; sigurnost se izgubila još pre praskozorja, sutra više ne dolazi na isti način, vreme sa druge strane u koje si zašao nema pravila jer postalo je moćnije od bogova koji su nas napustili nakon poslednjih izbora. Izabrali smo ono što nije se moglo nazreti i dospeli tamo gde nema više izbora. Nastupila je poslednja noć poznatog vremena što trajno klizi u nepoznato i ne može se ni na koji način zaustaviti. Sam presek postao je slika onog pravog, najavljenog trajanja i nema više načina da unapred nešto se može predvideti.

JESEN U VRŠČU

Postoje vremena koja niko od naših bližnjih ne primećuje,
Vremena koja se svaljuju na nas odnekud iz nigdine,
Iz prostora gde pridošle senke ne vekuju niti se voda zaborava smanjuje;
Postoje i trenuci koje voleli bismo zadržati i čuvati na vrhovima prstiju
dok kroz njih prodiru kiše, trava i jesen. Postoji i trajanje,
nadošlo vreme, kad niko nas više ne gleda a nema mesta
Koje nas ne vidi pred ogoljenim arhajskim torzom, jer, ipak,
Jesen, je, uvek jesen, a ruža jeste ruža, ruža, ruža...
Odista, koliko latica u njoj potvrđuju granice prostora i
Vremena nenadograđenog sećanjem, a jesen je, uvek jesen...

I tamo negde iza obzorja koje omeđuje nedosanjana, krhka linija
Tek naznačenih obala nalegla nad senke duša dolutalih do Aherona,
Veliko Vreme uzvisuje se nad nedohvatnom nutrinom neba, kazuje sebe
U svemu dok bliskost dotiče sebe u večnosti; upravo tu, kad misli se
Da senke mogu biti nešto više no bića odenuta u krhku, lomljivu istinu,
upravo tu, kad nestvarno dotičemo sebe, sve jednako nam je: i isto i blisko.

Vreme u kojem granice poslednja su mera nestajućeg sveta povuklo se u sebe;
Ako se nekada strpljivo čekalo da premoreni glasnici dođu s dalekog puta,
da tu nam dugo iščekivanu vest donesu u času dok svetlost tvori nedosanjanu noć,
sad vidno je da svemu odgovara postojana u sebi jednaka osnova,
Nepročitana reč skrta u skrivenosti, reč što zauvek ostaće u nama; vetar
nad krovovima vetar je, nedohvatna poledina snova koje nam niko neće oteti
sred beskrajne panonske izmaglice nevaznete do prozračnih pramenova magle.

Svetlost, ona tavorska, poledina tame što retkima ukaže se i sebe potvrdi u sebi,
Kazujući da jeste On koji jeste, u plamenom grmu, van disputa budućih svetitelja
Pogleda uprtog na svoje legione, i obronke ovinograđenog brega za sledbenike,
Odmerava veru na užarenoj rešetki i odmiče granice neke buduće, moguće sumnje;
Svetlost iz sebe svetleći van pećinske tame postaje iz dana u dan opipljiva,
Posebno kad bezdana je noć, u doba odbeglih bogova u prozračne intermundije
Jer mi znamo samo za noć, onu iskonu noć koju neprosvetljeni vide ko dan
U svakom od četiri moguća godišnja doba, a u Vršču jesen je, uvek jesen...
Ako se ne dogovorimo drugačije.

SUTON U STAGIRI

Tamari

Da li smo to bili odista u Stagiri, ili nas je zavelo na pogrešni put njeno predgrađe u kojem nema više vinograda ni glasova dolutalih sa mora? Da li smo odista bili upravo na tom mestu gde Filozof svoj poslednji razgovor sa majkom vodio je ne pitajući kako da naslovi zaveštanje? Koji to grad posetismo, daleko od Pele, daleko od atinske vreve, daleko od erističkih nadmetanja odocnelih sofista?

Sve poznato tu je odvajkad zapisano, sadržano u rečima o prirodi, o biljkama, lekovitim travama, o razlozima lečenja i tome da posao lekara nije da izleči nego da leči. Od prvih reči u *Retorici*, do onih zapisanih u spisu, nesačuvanom jer Teofrast ga beše odneo sa sobom na istok, verujući da otuda jedina dolazi svetlost, sve to ostalo tu je negde, među zidovima kuće što vremenom biće srušena da bi misli razvejene niz padinu otišle na dalek put, morem, do mnogih gradova.

Da li smo to bili u toj Stagiri ili nekoj drugoj, rođenoj između svetlosti i duha zahvaćenim brojanjem duše; pitanja nižu se u beskraj i prate ih odgovori, ali, sa druge strane smisla i sveta, tamo gde nikog nema da kazano upamti kad nije dato da sve se može zapisati i prevesti u ćutanje – osećamo da mnogo toga u spisima nedostaje.

Uprkos svemu, nadneti nad sve manje razumljive tekstove pitamo se i za valjanost prvih reči u dubokom uverenju iskazanih. Sve manje verujemo da ljudi odista teže znanju. U suton, poslednjeg dana života, kad spremao se da zauvek napuštajući grad doveka ostane u njemu, Stagiranin je, verujem, po posledenji put pokušao da sabere sve što učinio je i složio u nekoliko reči nepodložnih vremenu.

Pala je zavesa i otad u Stagiri večni je suton. Možda i zato što sva znanja dolaze prekasno, možda i zato što svako zato pretpostavlja da onaj što pita dobro zna da nije moguće izaći iz svoga vremena. Konačno, to trajno *sada* sve manje poznaje razliku između kopna i mora, između stvari i misli o njima, između Grka i varvara što dolaze da preuzmu vlast. Atina sve je dalje, a stare moći odavno nema.

Nakon svega, velikih misli i vizija celine kosmosa i sveta u njemu, nakon dugih razgovora o prirodi dobra i njegovim određenjima, nakon rastanka s učenicima i Gradom u koji na kratko došla je demoratija, Stagiraninu je ostalo samo da vrati se tamo odakle ga je Nikomah poslao u svet, da atinjani po drugi put ne ogreše se o filozofiju. Došao je da umre s bolom u bubrežima i potom, poput svih, pre njega, pridruži se razgovorima na ostrvu blaženih.

Epilog: ŽIVOT U SVETIONIKU

Zamisli: malo i pusto ostrvo, daleko od obale. Na njemu svetionik, a ti svetioničar. Živiš. Šta ti tu od života preostaje. Gledaš beskrajno more, ponekad plavo je beskrajno ogledalo, ponekad besna bura. Nad tobom kreću se zvezde, oblaci, a sve vreme, nebo je zatvoreno. I svakog dana isto.

Smenjuju se svetlost i tama. To je zapravo život. Neizvesnost, nepoznato i strah – tamo su negde i ne dotiču te. Na tebi se ne iskaljuju ni bes vlasti, ni večno čudljiva priroda. Ostaješ beskrajno bespomoćan, sveden na nekoliko prinudnih radnji. Kad poželiš da konačno postaneš istinski slobodan – isključičeš svetionik.

Na naslovnoj strani:

<https://www.google.rs/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Ffloradela.com%2Fruza-anticka-istorija-cveta-nad-cvetovima%2F&psig=AOvVaw1rwa8Qhp-fJ-7KZ0e3fFbY&ust=1597701274251000&source=images&cd=vfe&ved=0CAIQjRxqFwoTCLDm4aXboOsCFQAAAAAdAAAAABAF>

CIP Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
821.163.41-14

УЗЕЈАЦ, Милан, 1950-

Suton u Stagiri. Nepravilni heksametri, 2020 . [Elektronski izvor] / Milan Uzelac . – Vršac : M.Uzelac, 2020

Način dostupa (URL): https://www.uzelac.eu/Knjige2/MilanUzelac_SutonUStagiri.pdf . Nasl.sa nasl.ekrana.–

Opis zasnovan na stanju na dan 11. 12. 2020.

ISBN 978-86-89715-12-5

COBISS.SR-ID 27787785